

στέρας γενεάς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς μᾶλλον ἰσχυράς, ἀμειοτέρας καὶ καταλήλως ἐφωδιασμένας εἰς τὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀρξάμενον ἀπανταχοῦ τῆς ὁλονὲν καταρροῦσης αὐτοκρατορίας ἀγῶνα τῶν ἐν αὐτῇ βιουσῶν φυλῶν περὶ ἐπικρατήσεως.

Εἶναι ἡ ἐποχὴ μετὰ τὸν ἐπιτυχῆ κατὰ τῆς Ρωσσίας ἀποβάντα Κριμαϊκὸν πόλεμον. Κατ' ἀρχὰς δεσμευομένη ἡ Τουρκία ὑπὸ τῶν παραδόσεών της ἠρνεῖτο βεβαίως εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν πρὸς τοὺς συμμάχους αὐτῆς ὑπεσχημένων, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων πειθομένη ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὴν βιοῦντας ραγιάδες πλὴν ἄλλων ἐλευθεριῶν καὶ τὴν ἀνετιωτέραν πως εἰς τὰ γράμματα ἐπίδοσίν των.

Κατὰ τοιαύτην ἐποχὴν καὶ ὁ Ἀρχιγένης ἴδρυσεν τὴν ἐν Ἐπιβάταις φερώνυμον αὐτοῦ σχολὴν προσδύσας εἰς ταύτην διὰ μὲν τοῦ χρήματος αὐτοῦ ἀκμὴν καὶ ἐπιβόλῃν, διὰ δὲ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ὀνόματος ὄνομα σεβαστόν καὶ κύρος σπουδαιότατον, δι' ὧν ἡ σχολὴ αὕτη δύναται κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς νὰ συγκатаριθμηται μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν σχολῶν τοῦ δουλεύοντος ἔθνους.

Ἐπιβάται.

Εἰς δίωρον ἀπόστασιν ἀπὸ Σηλυβρίας ἀνατολικῶς αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ἑγνατίας τῆς ἀγούσης εἰς Κων)πολιν ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος κεῖται ἡ ἱστορικὴ κωμόπολις Ἐπιβάται.

Περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς κώμης δὲν ὑπάρχει ἱστορικῶς ἠτιολογημένη ἀφορμὴ. Εἰς τρεῖς ὅθεν ἐκδοχὰς θὰ καταφύγωμεν, δι' ὧν θὰ προσπαθῶμεν ἐξ εἰκασιῶν νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν ὀνομασίαν τοῦ χωρίου.

Α'. Τὰ βουνὰ τοῦ Μικροῦ Αἵμου (τῆς Σιράντζας) διήκοντα μέχρι σχεδὸν τοῦ παρὰ τὴν Καλλικράτειαν πρώτου στενοῦ κολπίσκου, ἀφηνον ὥς καὶ σήμερον ἐλάχιστον στενὸν χώρον διὰ τοὺς μέλλοντας ἐκεῖθεν νὰ διέλθωσι διαβάτας μεταβαίνοντας ἐκ τῶν Ἀν. μερῶν τῆς Βυζαντ. αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Κων)πολιν, οἵτινες κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπέκειντο εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ληστείας.

Ὅθεν ὁ περὶ 20—25 χιλιόμετρα δυτικώτερον τῆς Καλλικρατείας κείμενος ὁρμίσκος τῶν Ἐπιβατῶν θὰ ἦτο καταλληλότατος διὰ τοὺς ὁδοιποροῦντας, ἵνα ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, πρώτου δηλ. φθάσωμεν εἰς Καλλικράτειαν, διακόπτοντες τὴν πεζοπορίαν αὐτῶν, συνεχίζωσι τὸν δρόμον των πρὸς τὴν 8 μὲν ὥρας ἀπέχουσαν Κων)πολιν ἐπιβαίνοντες μικρῶν δι' Ἐπιβάτας προωρισμένων ταχυπλόων πλοιαρίων, καὶ ἐπειδὴ τὸ χωρίον ἦτο σταθμὸς πεζοπόρων διαβατῶν, ἐπιβατῶν, τὸ χωρίον ὀνομάσθη μετὰ τὸ ὄνομα

«Ἐπιβάται». (Παρὰ τοῦτο τὸ χωρίον καὶ σήμερον ἔτι καλεῖται «αἱ Ἐπιβάται»).

Λέν μοι ἐξηγήσῃ μὲν βέβαια οἷδεῖς, διατὶ προτιμᾶται τὸ θηλυκὸν γένος, ἀλλ' εἰκάζω ὅτι τοῦτο προήλθε μᾶλλον ἐκ τοῦ λίαν μορφωμένου γυναικείου φύλου τοῦ χωρίου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς σχετικῶς ὀλιγώτερον μορφωμένους ἄρρενας κατοίκους τοῦ χωρίου πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Ὁ ἀμόρφωτος λαὸς καλεῖ τὸ χωρίον Πληβάται, Πληβάτες, στίς Πληβάτες, ἀπ' τῆς Πληβάτες. Οἱ δὲ τοῦρκοι «Μποάτος» καὶ «Πηγκάτος».

Β'. Τινὲς τῶν γεροντοτέρων μεθ' ὧν ἦλθον εἰς ἐπαφὴν ἀμυδρῶς διατηροῦσιν ἐν τῇ μνήμῃ τὴν παρηλλαγμένην παραδόσιν καὶ παραμύθια σχετιζόμενα κάπως μὲ ἱπποστάσια βασιλικά βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐν Ἐπιβάταις, ὅπου καθ' ὥρισμένην ἐποχὴν ἔφερον ἐπιβήτορας ἵππων διὰ τὰς βασιλικὰς φορβίδας, ἢ εἰς τοὺς ἐκεῖ διατρεφεμένους ἐπιβήτορας τοὺς διὰ βασιλικῆς δαπάνης διατρεφεμένους, ἔφερον φορβάδας. Ἦτο δηλαδὴ σταθμὸς ἐπιβητόρων διὰ τὰς περὶ τὴν Προποντίδα πλουσίας ἐπαρχίας τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἐξ ὧν ἐλαμβάνοντο οἱ καλύτεροι ἵπποι διὰ τὴν αὐτὴν καὶ τὸν στρατὸν τοῦ Βυζαντίου.

Ἄν ἐξετάσωμεν τὸ πλοῦσιον καὶ γόνιμον τῆς περὶ τοὺς Ἐπιβάτας χώρας ἀπὸ Δημοκρατείας χωρίου 12—15 χιλιόμετρα ἀνατολ. τῶν Ἐπιβατῶν καί μιν, ἀνατολικωτάτου σημείου τῆς μέχρι 1922 ἐκτεινομένης Μ. Ἑλλάδος μέχρι Σηλυβρίας 12—15 χιλιόμετρα δυτικῶς τῶν Ἐπιβατῶν, θὰ ἴδωμεν ὅτι τὰ μάλιστα δικαιολογεῖται ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ὡς ἀφορμὴ τῆς ὀνομασίας τοῦ χωρίου, ὡς κέντρου ἱπποτρόφου περιφερείας.

Γ'. Ἐκδοχὴ μᾶλλον ἐπιστημονικὴ εἶναι ἡ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ φιλόλογου Hagias (ἴδε μονογραφίαν Α. Σταμούλη ἐν τῷ περιοδικῷ «Πυρρὸς» 1925 περὶ ἀμοιβῶν εἰς στρατιωτικούς καὶ ναυτικούς ἱππομάχους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα), καθ' ἣν περιοχαὶ πρὸς ἀποικισμὸν ἐθεωροῦντο εἰς ναυτικούς στρατιώτας Ἐπιβάτας ὀνομαζομένους, ὡς ἐκαλοῦντο οἱ ἐπὶ τῶν πλοίων ἐπιβαίνοντες στρατιῶται, τῶν ὁποίων ἔργον ἦτο, ὅτε τὰ πλοῖα συγκρουόμενα προσήγγιζον ἀλλήλα, νὰ μάχωνται ἐπὶ τοῦ καταστρώματος μεταβαλλομένης τῆς ναυμαχίας εἰς πεζομαχίαν ἢ προκειμένης ἀποβάσεως εἰς ξηρὰν ἐπὶ ἐχθρικοῦ ἐδάφους, αὐτοὶ πρῶτοι ν' ἀποβιβάζωνται ἐν αὐτῷ ἐξασφαλίζοντες οὕτω τὴν ἀνενόχλητον προσόρμισιν τοῦ ἐφ' οὗ ἐπέβαινον πλοίου.

Κατ' ἄλλην γνώμην, (ἴδε πραγματείαν περὶ Ἐπιβατῶν τοῦ περὶ τὰ Θρακικὰ δοκιμώματα ἀσχολουμένου ἱατροῦ κ. Α. Σαμοθράκη) φέρεται τὸ χωρίον ὡς «Ἰπποβάται», διότι ἐκεῖ ἐπῆρχον αὐτοκρατορικοὶ σταῦλοι τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, φέρεται δὲ καὶ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν «Τὰ Ἐπίβατα» ὡς ὀνομάζει τὸ αὐτὸ ὁ ἀπὸ Σιναίου Κωνσταντῖνος ἐν τῇ «Κων-

στιαντιάδι» αὐτοῦ, καὶ καθ' ὃν (γ' μ. Χ. αἰῶνα) συναντᾶται ἐνταῦθα δια-
δεδομένος ὁ Χριστιανισμός.

Ἐν Ἐπιβάταις ὑψοῦτο μέχρι τοῦ 1912 ὑπερήφανος ὁ πύργος τοῦ
Ἀλεξίου Ἀποκαύκου στρατηγοῦ ἐπὶ Ἰωάνν. Κατακουζηνοῦ (1325—1345)
καὶ σφοδροῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ, ὅστις μέγιστον ἴσχυσεν ἐπὶ τῆς χήρας Ἀν-
δρονίκου τοῦ Γ' βασιλίσσης Ἀννης τῆς Σαβαίας καὶ σφοδρότατα ἀντε-
πολιτεύθη τὸν μέγαν δομέστιχον Κατακουζηνόν, ὅστις διαφωνήσας μετὰ
τῆς βασιλομήτορος Ἀννης ἀπῆλθεν εἰς Λιδυμότειχον ὅπου ἐστέφθη αὐτο-
κράτωρ.

Ὅτε ὁ Ἰ. Κατακουζηνὸς ἐν Λιδυμοτείχῳ παρεσκευάζετο νὰ ἐκστρα-
τεύσῃ κατὰ τὸν Φράγγων τῆς Πελοποννήσου, ἐξεργάγη ἐπανάστασις ἐν
Κων)πόλει καθ' ἣν ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου βασιλεὺς ὁ Ἰωάννης ὁ
Ε' ὁ δὲ Ἀπόκαυκος ἀνηγορεύθη μέγας Δούξ. Ἀλλ' ἐδολοφονήθη ὀλίγας
ἡμέρας ὕστερον καθ' ἣν στιγμὴν ἐπεσκέπτετο τοὺς ἐγκατείδικτους ὀπα-
δοὺς τοῦ Κατακουζηνοῦ.

Τὸ 1912 τελείως κατεστράφη ὁ Πύργος αὗτος καὶ ἐκ τῶν θρειπίων
αὐτοῦ οἱ κάτοικοι ὠκοδόμησαν ἀγτί τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὡραίου
καὶ ἐπαρκούς διὰ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τοῦ χωρίου, ναὸν λαμπρότα-
τον, ὑψηλόν, πολυτελέστατον, ναὸν ἅγιον διὰ τὴν πλουσιωτέραν συνοικίαν
τῆς Κων)πόλεως.

Οἱ Ἐπιβατηνοὶ σεμνύνονται καὶ ἐπὶ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἥτις ἐξ
Ἐπιβατῶν καταγομένη ζήσασα περὶ τὰ 1150 π. Χ. διὰ βίου ὁσίου καὶ
ἁγίου ἠγλαΐσε τό τε ὄνομα αὐτῆς καὶ τὸ τῆς γαντεΐρας αὐτῆς λογισθεῖσα
ἔκτοτε ὑπὸ τῶν συγχωριανῶν τῆς καὶ βραδυτέρον διὰ τῶν συνήθων ἐκ
τῶν παραδόσεων δημιουργουμένων θρύλλων καὶ ὑπὸ τῶν περιούκων, με-
ταξὺ τῶν ὁσίων. Πολλὰ θαύματα ἀναφέρονται ὡς ἀποδείξεις τῆς ἁγιότη-
τος τῆς Ἐπιβατηνῆς ὁσίας καὶ ἁγίας Παρασκευῆς. Οἱ Ἐπιβατηνοὶ ἐπω-
νόμασαν τὴν γῆν καὶ ὡραίαν αὐτῶν ἐκκλησίαν μετ' ὄνομα τῆς ἁγίας
των ἣ δὲ ὡρισμένη πρὸς ἑορτὴν τῆς τὴν 14ην Ὀκτωβρίου ἡμέρα εἶναι
κοινὴ πάντων τῶν συγχωριανῶν τῆς.

Περὶ τῶν λειψάνων τῆς ἁγίας πολλὴ ἀλληλογραφία διεμείφθη μεταξὺ
τῶν Ἐπιβατηνῶν καὶ τῶν μέχρι τοῦ 1815 εὐσεβῶν ἡγεμόνων τῆς Μολ-
δοβλαχίας περὶ τῆς κυριότητος. Τὸ λείψανον τῆς ἁγίας κατ' ἀρχὰς ἐκ Καλ-
λικρατείας μετεφέρθη εἰς Τύρνοβον τῆς Βουλγαρίας, εἰτα εἰς Βελιγράδιον
τῆς Σερβίας καὶ εἰτα εἰς Κων)πολιν. Ἐπὶ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Α'
(1639—1644) ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας Βασίλειος μετ' ἄδειαν τοῦ Σουλ-
τάνου Μουράτ τοῦ Δ' μετεκόμισε τὸ λείψανον εἰς Μολδαβίαν καταβαλὼν
260 πονγγιά ἥτοι 30.000 χρ. δραχμὰς πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ ποικίλλας
ἄλλας ἐκδουλεύσεις παρασχὼν τῇ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ. Σήμερον τὸ λείψανον

σώζεται εἰς ἱάσιον μεγάλως τιμώμενον καὶ εὐλαβούμενον ὑπὸ τῶν Ρουμάνων, οἵτινες διὰ νόμου πανηγυρίζουν τὴν εορτὴν τῆς ὁσίας τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία εορτάζει τὴν 14ην Ὀκτωβρίου.

Τὸ χωρίον ἀκόλουθησαν τὴν τύχην τῆς Σηλυβρίας κατελήφθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1453 ὑπὸ τῆς πρωτοπορείας τῆς στρατιᾶς τῆς ἀλώσεως ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Καρατζῆ βέη, ὅστις καταλαβὼν πῖντα τὰ προάστεια τῆς Κων)πόλεως περὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ μεγάλου γώστου πολιορκητικοῦ τηλεβόλου τοῦ ὑπὸ τοῦ Οὐρβανοῦ κατασκευασθέντος.

Τὸ χωρίον διετῆρει Ἀστικὴν σχολὴν πρὸ τοῦ 1800, ὥς τοῦτο μαρτυρεῖται ἀπὸ σιγίλλωδη πατριαρχικά γραμματα ἀναφερόμενα εἰς τὰ κατὰ τὴν λειτουργίαν καὶ τοὺς κανονισμοὺς τῆς σχολῆς ταύτης, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐνθυμοῦμαι καὶ ὅμοιον μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε' ἐπαδειχθέν μοι κατὰ τὸ 1921 ὑπὸ τοῦ τότε διευθυντοῦ τοῦ ἐκεῖ σχολείου κ. Κρητικοπούλου.

Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα πρὸ τῆς ἐκκένώσεως ἔτη γενικὴ κατάστασις τοῦ χωρίου.

Οἱ κάτοικοι ἡσχολοῦντο μὲ τὴν γεωργίαν, περισσότερον μὲ τὴν σταφυλοπαραγωγὴν καὶ ὀλιγώτερον μὲ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὰς τέχνας.

Τὸ εὐφορώτατον ἔδαφος εἶναι κατὰ φύσιν ἀπὸ ἀμπελώνος τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα μεταφερόμενα διὰ πλοιαρίων εἰς Κων)πολιν καὶ πωλούμενα εἰς τιμὰς λιανικῆς καταναλώσεως ἀποφέρουσι πλεῖστα κέρδη εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Ἐπιβατῶν καὶ τῶν πέριξ χωρίων. Ἐπίσης ὁ τόπος διατρέφει πλεῖστα ποίμνια ἐκ τοῦ γάλακτος τῶν ὁποίων τὸ διὰ καθημερινῶν πλοιαρίων μετακομιζόμενον ἐξαίσιον γιαοῦρτι εἰς Κων)πολιν καὶ λιανικῶς καταναλισκόμενον ὡς γιαοῦρτι Σηλυβρίας σπουδαίως συμβάλλει εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Οἱ ναυτικοὶ ἀσχολοῦνται ὀλίγον εἰς τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον ὥς ἐπὶ πλεῖστον δὲ μὲ τὴν ἀλιείαν καὶ δὴ τῶν σκόμβρων, τσίρων καὶ παλαμιδῶν. Λόγω τῆς συχνῆς μετὰ τῆς Κων)πόλεως ἐπαφῆς καὶ τῆς σχετικῆς οἰκονομικῆς εὐπορίας τοῦ τόπου, ὁ βίος τῶν κατοίκων ὁμοιάζει ἐν πολλοῖς μὲ τὸν βίον τῆς ἀστικωτέρας συνοικίας τῆς Κων)πόλεως, ἡ δὲ πνευματικὴ κίνησις, ἡ ἡμερότης καὶ ὁ πολιτισμὸς τοῦ χωρίου καὶ τῶν περιόικων εἶναι τὰ ἀξιολογώτατα σημεῖα ἅτινα προσελκύουν καὶ τοῦ μᾶλλον ἐπιπολαίου ἐπισκέπτου τὴν προσοχὴν. Τὸ χωρίον ἐπίσης ὡς ἐν τῶν ἀπομεμακρυσμένων προαστείων τῆς Κων)σταντινουπόλεως θεωρούμενον ἐχρησίμευε καὶ ὡς θερινὴ διαμονὴ πολλῶν Κων)πολιτῶν, μεθ' ὧν καὶ δι' ἐπιγαμιῶν καὶ παντοίων ἄλλων δεσμῶν

συγγενείας συνδέετο. Γενομένης απογραφῆς τῷ 1922 εὐρέθησαν οἱ κά-
τοικοι τοῦ χωρίου συμποσούμενοι εἰς 620.

Ἄλλ' ὅτι κατέστησεν ὀνομαστὸν τὸ χωρίον ἦσαν τὰ Ἀρχιγένεια
Διδασκαλεῖα τὰ ἰδρυθέντα ὑπὸ τοῦ μεγάλου τῶν Ἐπιβατῶν τέκνου τοῦ
Σαράντη Ἀρχιγένους, ἱατροῦ τοῦ Σουλτάνου καὶ καθηγητοῦ τῆς Ἱατρικῆς
Σχολῆς Κων)πόλεως. (¹)

Τὰ Ἀρχιγένεια μετὰ τὸν Ἀρχιγένη

Ὡς ἐκ τῆς διαθήκης καθίσταται γνωστὸν, ἀπόλυτοι διαχειρισταὶ καὶ
κληρονόμοι ὁρίσθησαν ὁ Φώτιος θετὸς τοῦ Ἀρχιγένους υἱὸς καὶ ἡ Ἑλένη
ἡ σύζυγος αὐτοῦ. Πολλὴ ἀμέλεια ἀπεδείχθη πρὸς συμμόρφωσιν μὲ τὰς δια-
τάξεις τῆς διαθήκης ὑπὸ τοῦ Φωτίου Ἀρχιγένους, εἰς τοῦ ὁποῦν τὸ ἄρμα
προσδεδεμένη ἡ χήρα Ἀρχιγένους, δὲν διεμαρτύρετο διὰ τὴν κακὴν διαχεί-
ρησιν τῆς μεγάλης περιουσίας τοῦ συζύγου της.

Ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχιγένους ἔπαυσε λειτουργοῦν τὸ
οἰκοτροφεῖον, βραδύτερον δὲ τῷ 1891 καὶ τὸ Ἑλενεῖον, τῶν δὲ Ἀρχιγε-
νείων ἡ λειτουργία μολὶς κατωρθοῦτο, τὸ μὲν διὰ τῆς αὐτοπροσώπου ἐπι-
βλέψεως τῆς ἰδρυτρίας, τὸ δὲ διὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ Φωτίου. Ὁ Φώ-
τιος Κ. ἦτο ἱατρός ἐκ Μαδύτου, προσελήφθη δὲ ὑπὸ τοῦ Σαράντη Ἀρ-
χιγένους ὡς διδάσκαλος τῆς Φυσικῆς καὶ Χημείας ἐν τῷ Ἀρχιγενεῖῳ,
ψάλτης τοῦ ναυδρίου καὶ ἱατρός τοῦ χωρίου δαφνίως ἀποζημιούμενος ἐκ
μέρους τοῦ Ἀρχιγένους. Καίτοι μεσῆλιξ ὁ Φώτιος καὶ ἔγγαμος, τόσον
ἠγαπήθη ὑπὸ τοῦ Σαράντη καὶ τῆς Ἑλένης Ἀρχιγένους, ὥστε τῷ 1867
υἱοθετήθη ὑπ' αὐτῶν περιβληθεὶς διὰ τοῦ ἐνδόξου τίτλου τῆς υἱοθεσίας
καὶ ἐγένετο ἐπίσημος κληρονόμος τῆς τε περιουσίας καὶ τοῦ μεγάλου τοῦ
Ἀρχιγένους ὀνόματος. Ἡ ἱστορία τῶν Ἀρχιγενείων καὶ Ἑλενείων μέχρι
τοῦ 1893, ὅτε τελείως ἀφῆρέθησαν ταῦτα ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Φωτίου,
εἶναι ἀναποσπαστῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦτου.

Ἐπὶ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ τῆς διερχομένης ἔξωθι τοῦ χωρίου δυτικῶς
καὶ εἰς ἀπόστασιν 500 μέτρων μακρὰν τοῦ ἐκ κτιρίων συγκροτήματος τῶν
Ἀρχιγενείων ἰδοῦνθαι τῷ 1870, ὡς ἀνέφερον ἄνωτέρω, τὰ Ἑλενεία.
Συγκείμενα ἐκ δύο μεγαλοπρεπῶν καλλιμαρμάρων κτιρίων κειμένων ἐν
μέσῳ περιοχῆς ἐκ 40 στρεμμάτων περιφράκτων ἐκ τοίχου καὶ πλήρους
παντοίων ὀπωροφόρων δένδρων, φυτῶν καὶ ἀνθέων, ἀπετέλουν χάριμα
ὀφθαλμῶν καὶ πραγματικὸν τέμενος τῶν Μουσῶν καὶ τῆς σοφίας.

Παρὰ τὰ διάφορα περὶ Φωτίου σπεριολογήματα, φαίνεται ὁ ἀνὴρ

¹) Ἑλικῶν ζεύγους Ἀρχιγένους. Θρακικὴ ἐπετηρίς (Θρακικῆς Ἀδελφότητος
ἐν Ἀθήναις) ἔτος Ιον 1897 σ. 128 Ἀνεστ. Κων)νίδου.

ὅτι ἦτο ὁξὺς τὸν νοῦν, πολυμαθὴς καὶ δραστήριος διδάσκαλος, ἀλλ' ἀτυχήματά του οἰκονομικά, τῶν ὁποίων ἡ ἀφορμὴ ἄγνωστος παρέμεινεν εἰς ἡμᾶς παρὰ τὰς ἐπὶ τούτῳ ἐρεῦνας ἡμῶν, ἴσως καὶ φιλοχρηματία, παρούσας ἐλλειψιν πόρων ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχιγένους. Ἀπὸ τοῦ ἐπομένου δὲ ἔτους ἐπεβλήθη φορολογία εἰς τὴν μαθητιῶσαν νεολαίαν καὶ τὰ τε Ἑλένεια καὶ τὰ Ἀρχιγένεια μετέβαλον τὸν φιλανθρωπικὸν χαρακτῆρα αὐτῶν μετατραπέντα εἰς κερδοσκοπικὴν ἐπιχείρησιν.

Οὕτως οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἑλενείου καὶ τοῦ Ἀρχιγενείου ἐπλήρουν κατ' ἐλάχιστον ὅρον 10—15 λίρας Τουρκίας ἑτησίως δίδακτρα. Αἱ τελειόφοιτοι τῶν Ἀρχιγενείων ἐργάζοντο καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν τῶν ἐπὶ 1 σχολικὸν ἔτος δωρεὰν εἰς τὸ πρότυπον δημοτικὸν τοῦ Λιδασκαλείου καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς θητείας ταύτης καταβάλλουσαι ἀπὸ 3—8 λίρας ἐλάμβανον τὸ πτυχίον αὐτῶν μετὰ χρονολογίαν τοῦ προηγουμένου ἔτους τῆς ἀπολύσεώς των.

Ὑπὸ τόσον δυσκόλους καὶ ἀνοικοδομήτους συνθήκας ἐπόμενον ἦτο ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχιγένους καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1880, ὅποτε ἐπιταθείσης τῆς πενίας τῶν κληρονομῶν τοῦ Ἀρχιγένους, ἡ διαβίωσις τῶν Ἀρχιγενείων ἐξηρτάτο καθ' ὁλόκληράν καὶ μόνον ἀπὸ τὰ δίδακτρα τῶν τροφίμων αὐτῶν, τῶν ὁποίων αἱ τάξεις ὅλονεν ἡραιοῦντο, νὰ περιορισθῇ ὁ ἄλλοτε πελώριος κύκλος τῆς δαπάνης τῶν Ἀρχιγενείων καὶ νὰ περιορισθῶσι ταῦτα εἰς τὴν θεραπείαν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν 2—3 χωρίων ἐγγύτατα τῶν Ἐπιβατῶν κειμένων.

Οἱ Ἐπιβατηνοὶ ἐπανελημμένως θελήσαντες νὰ βελτιώσωσι τὴν κατάσταση τῶν Ἀρχιγενείων καὶ μὴ εἰσακουσθέντες παρὰ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης τοῦ Ἀρχιγένους, ἐν τέλει διὰ πληρεξουσίου αὐτῶν, ἤγειρον ἀγωγὴν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ μετὰ δεκαετίαν διὰ δύο δικαστικῶν ἀποφάσεων τοῦ Μικτοῦ Ἐθν. Συμβουλίου ἐπέτυχον τὴν μείωσιν τῆς ἀπεριόριστου ἐξουσίας τοῦ Φωτίου ἐπὶ τῶν Ἀρχιγενείων, τὰ ὁποῖα μόλις ἀπαλλαγέντα τῆς ἀμφιβόλου προστασίας του, ἐπέδειξαν ἀμέσως ἀδυναμίαν διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ περαιτέρω βίου αὐτῶν.

Τὰ Ἀρχιγένεια μετὰ τοῦ ὑπὸ τοίχου περιφρασσομένου περιβόλου αὐτῶν ἐκτάσεως 4—5 στρεμμάτων περιελάμβανον.

Α'. Ἐν ὅλῳ συγκρότημα κτιρίων διῆκον ἀπὸ τῆς Ν. Α. πλευρᾶς καὶ καλύπτον ὁλόκληρον τὴν νοτίαν καὶ μέρος τῆς Δυτ. πλευρᾶς καὶ ἀποτελεῖτο :

α) Ἀπὸ διώροφον κτίριον καινούργιον (ἀνοικοδομηθὲν τῷ 1915—16) εἰς τὸν τόπον τοῦ παλαιοῦ πρὸς Ν. Α. ἐνῶ ὑπῆρχον 7 αἵθουσαι εὐρύται μετὰ συνεχοῦς εὐρυτάτου διαδρόμου εἰς τὸν κάτω ὄροφον τὸν προωρισμένον διὰ τὸ Ἀστικὸν (δημοτικὸν) σχολεῖον. Εἰς δὲ τὸν ἄνω ὄροφον

8 αἴθουσαι μετὰ εὐρυτάτου ἐπίσης διαδρόμου πρὸς χρῆσιν τῶν τάξεων τοῦ Γυμνασίου καὶ Διδασκαλείου.

β) Συνείχετο διώροφον κτίριον παλαιόν, ὅπερ ἐχρησίμευε πρὸς κατοικίαν τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ, ὃ δὲ κάτω ὄροφος του περιελάμβανε ἀποθήκας ἐν καλῇ καταστάσει ἐνοικιαζομένας πρὸς ὄφελος τῆς σχολῆς.

γ) Ἡ Ν. Α. πλευρὰ περιελάμβανε τὸ Νηπιαγωγεῖον, ὅπερ ἦτο στερεώτατον κτίριον μὲ αἴθουσαν πελωρίαν δυναμένην νὰ ἐπαρκέσῃ διὰ 300 νήπια.

Β. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς ὑπῆρχεν ἰδιαιτέρον κτίριον ὥραϊον καὶ εὐρύχωρον προσωρισμένον δι' οἰκοτροφεῖον.

Γ. Ἐντὸς τῆς ἀπεράντου ἐπίσης αὐλῆς ὑπῆρχε κομψότατος μαρμαρόκτιστος σταυροπηγιακὸς ναῖσκος.

Ἄν κρίνῃ κανεῖς ἀπὸ τὰς τοιχογραφίας Ρώσων ζωγράφων αἱ ὁποῖαι κοσμοῦσι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ μὲ θέματα ὑψηλὰ καὶ μεγαλειώδη, ὡς τὸ τῆς δημιουργίας, τὸ τῆς β. παρουσίας κ.λπ. θὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ θεραπεία τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦτο ἀντικείμενον ὀλιγωτέρας μερίμνης διὰ τὸν μέγαν Ἀρχιγένη ἀπὸ τὴν ἐν τοῖς Ἐκπαίδ. Καθιδρύμασι θεραπείαν τῶν Μουσῶν.

Δ. Τὰ Ἑλένεια, ἰδιαιτέρον κτίσμα τοῦ Ἀρχιγένους πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλένης, ἔκειτο εἰς ἀπόστασιν 600 μέτρων Β. Α. τῶν Ἀρχιγενείων μὲ περιοχὴν 40 στρεμμάτων περιβαλλομένων ὑπὸ τοίχον καὶ ἀπορριζομένων ἀπὸ δύο ὥραϊα διώροφα λιθόκτιστα μεγάλα, ὧν τὸ μὲν ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς κατοικία τοῦ Φωτίου Ἀρχιγένους τὸ δὲ ἕτερον ὡς Γυμνάσιον ἀρρένων.

Ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ ἦτο κατάφυτος ἀλόης ὁποροφόρων δένδρων καὶ παντοίων φυτῶν ἐν ὅσῳ ὑπῆρχεν ὁ Φώτιος Διευθυντὴς καὶ Διαχειριστὴς τῆς μεγάλης τῶν Ἀρχιγενείων περιουσίας.

Μέχρι τοῦ 1884 οὐδὲν στοιχεῖον ἀνευρέθη, ὥστε νὰ δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ εἰπώμεν, ποία ἦτο ἡ κίνησις εἰς τὰ Ἀρχιγένεια καὶ τὰ Ἑλένεια. Ἀπὸ τοῦ 1884 ἀνευρέθησαν ἑλλειπῆ μητρῶα ἐγγραφῆς καὶ προόδου τῶν ἐν τοῖς Ἀρχιγενείοις μαθητριῶν.

Ἐξ ὧν ἠδυνήθημεν νὰ συναγάγωμεν γενικῶς, ἐδιδάσκοντο ἐν μὲν τῷ Δημοτικῷ Σχολείῳ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, συνισταμένην εἰς τὸ ὀρθῶς ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν καὶ εἰς ἄλλας γνώσεις ἱκανῆς διὰ τὸν πρακτικὸν βίον χρησιμότητος, ἐν τῷ Γυμνασιακῷ τμήματι ἀρχαίους κλασσικοὺς μετὰ τῶν μαθημάτων φυσικῆς καὶ χημείας καὶ στοιχειώδη μαθηματικά.

Τὸ ὅλον σχολικὸν πνεῦμα διείπετο ὑπὸ πολλῆς πρὸς τὰ ἱερά προσηλώσεως εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε, ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ νὰ προτιμᾶται τῆς ὀδικῆς καὶ νὰ διδάσκηται ὡς ὑποχρεωτικὸν μάθημα εἰς ἀνώτερον Σχολεῖον Θηλέων. Ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ ἐκπαίδευσις ἐν τῷ Ἑλενείῳ ἐκπαιδευ-

τηρίῳ ἄρρεων, τῶν ὁποίων, ὥς καὶ τῶν Ἀρχιγενείων ἡ ὅλη γυμνασιακὴ παιδείουσις περὶ τὸ τέλος ἐκαρνεύετο μὲ ἀρκετὰς θεωρητικὰς ἐπὶ τῆς παιδαγωγικῆς γνῶσεις καὶ μὲ προπόνησιν πρακτικὴν εἰς τὸ στάδιον τοῦ διδασκάλου, δι' ὃ προωρίζονται οἱ τε ἄρρενες καὶ θήλειες τρόφιμοι ἀμφοτέρων τῶν ἐκπαιδευτηρίων. Τὰ παιδαγωγικὰ ἐδίδασκεν αὐτὸς ὁ Φώτιος, ὥς καὶ τὰ φυσικὰ τὴν χημείαν καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν διὰ τε τὰ λοιπὰ μαθήματα ἐστρατολογοῦντο ἐκ Κων)πόλεως ἐν ὧσφ μὲν ἔζη ὁ Σαρ. Ἀρχιγένης οἱ δοκιμώτεροι τῶν εἰς τὰ γράμματα διακρινομένων μετὰ δὲ τὸν θάνατον ἐκείνου οἱ ἐνδεέστεροι. Πατριαρχικὴ ἐπίτροπὴ κατ' ἔτος ἀποστελλομένη ἐπὶ τούτῳ εἰς Ἐπιβάτας προεδρευομένη ὑπὸ Μητροπολίτου διεξῆγε τὰς ἐξετάσεις καὶ ἀπένευμε τὰ πτυχία εἰς τοὺς τελειοφοίτους.

Εἰς ἰδιαιτέρον βιβλίον διατηρούμενον εἰσέτι ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν Ἀρχιγενείων ἐν τῷ Διδασκαλείῳ Ἀλεξ)πόλεως, διάφοροι ἀρχιερεῖς καὶ λόγιοι κατεχώρουν τὰς ἐντυπώσεις αὐτῶν, αἵτινες σήμερον ἀναγιγνωσκόμεναι παράγουσι τὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἀναγιγνώσκοντα ὅτι ἡ ἐκεῖ συντελουμένη ἐργασία ἦτο πολλοῦ λόγου ἀξία.

Ὅτι ὁμοῦς ἄξιον λόγου καὶ σπουδαῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν σχολὴν ταύτην τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν 16 πρώτων ἐτῶν τῆς λειτουργίας αὐτῆς (ἀπὸ 1857—1873) μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχιγένους.

Οὐδὲν ἄξιον λόγου διὰ τὴν μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ἐποχὴν εἰμὶ δίκαι, φῆμαι περὶ σπατάλης τῶν χρημάτων, δι' ὧν ἐκληροδότησεν ὁ μέγας ἀνὴρ τὰ ἐκπαιδευτήρια, σπερμολογῆματα εἰς βάρος τοῦ Φωτίου καὶ τῆς Ἑλένης, μείωσις τῆς μεγάλης φήμης καὶ ἀξίας τῶν Ἀρχιγενείων καὶ μεταβολὴ τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν ὑπὸ φιλανθρωπικοῦ καταστήματος εἰς κερδοσκοτικὴν ἐπιχείρησιν.

Τὰ δίδακτρα τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 12—18 λίρας Τουρκίας χρυσᾶς. Εἰς ἐπιστολὴν τινα ἀναγιγνώσκομεν παράκλησιν γονέως τινὸς διὰ τὸν υἱὸν του ἱκετεύοντος ὅπως ὁ υἱὸς του γίνῃ δεκτὸς εἰς τὸ Ἑλένσιον μὲ 9 λίρας (ποσὸν μυθῶδες διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην).

Οἱ κάτοικοι τῶν Ἐπιβατῶν δι' ἀγωγῆς αὐτῶν ὑποβληθείσης τὴν 15-9-1887 εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἀνέφερον τὴν κρατοῦσαν εἰς τὰ Ἀρχιγένεια κατάστασιν καὶ διεμαρτυρήθησαν κατ' αὐτῆς καὶ ἐζήτησαν τοῦτο μὲν τὴν ἀκριβὴ τῶν ὄρων τῆς διαθήκης τηρῆσαι, ὧν ὁ κυριώτερος συνίστατο εἰς τὴν κατάθεσιν τῶν χρημάτων τοῦ Ἀρχιγένους εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀρχιγενείων καὶ τὸν ἀκριβὴ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ εὐεργέτου μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔλεγχον ἐπὶ τῆς μεγάλης περιουσίας τοῦ διαθέτου, τοῦτο δὲ τὴν κατάπανσιν τῆς καταβολῆς διδάκτρων διὰ τὰ τέκνα τοῦλάχιστον τῶν Ἐπιβατηνῶν ὡς ἀντικειμένης εἰς τὸ πνεῦμα τῆς διαθήκης.

Ἡ δίκη ἐπὶ ἔτη ἀπασχολήσασα τὰ Πατριαρχεῖα ἔληξεν ἐπὶ τέλους 16-3-1894 μὲ τὴν καταδίκην τοῦ Φωτίου καὶ τῇ Ἑλένης, τοῦ Φωτίου ὑποχρεωθέντος νὰ ὑποστῇ τὰς συνέπειας τῆς καταδίκης καὶ τῆς Ἑλένης ἀποθανούσης ἐν τῷ μεταξὺ ὡς κληρονόμου καὶ ἐκείνης.

Παρὰ τὴν καταδίκην του ὅμως, ὁ Φώτιος ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ κατωτέρω παρατιθεμένου πίνακος τῆς ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ μέχρι σήμερον κατατεθειμένης ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀρχιγενείων χρηματικῆς περιουσίας, δὲν κατέβαλεν εἰμὴ ἐλάχιστον ποσόν.

Οὕτω ἡ διορισθεῖσα πρὸς παραλαβὴν τῶν Ἀρχιγενείων Πατριαρχικὴ ἐπιτροπὴ δὲν παρέλαβεν εἰμὴ ράκη ἀπὸ τὴν ἄλλοτε μεγαλοπρεπῆ πορφύραν μετ' ἧς εἶχεν ἐπενδύσει τὰ Ἀρχιγένεια ὁ μεγάλωνυμος ἱερωτὴς των.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Φωτίου τὰ Ἀρχιγένεια δὲν ἐκαλλιτέρευσαν οἰκονομικῶς, διότι τὰ ἐκ τῶν τόκων τῶν κληροδοτημάτων εἰσοδήματα ἀπέμειναν ἐλάχιστα, δωρεὰς δὲ δὲν ὑπῆρχον ἄλλοι τοῦ ἀναστήματος τοῦ Ἀρχιγένους ἄνδρες νὰ προσφέρωσιν, ὥστε συντηρηθῇ τὸ χολοσιαῖον προορισμοῦ Λιδασκαλεῖον τοῦτο. Διὰ τοῦτο ἡ μικρὰ Κοινότης τῶν Ἐπιβατῶν ἐκ τῶν μικρῶν τῆς πόλεως οὐκ εἶχεν ἐκ δωρεᾶς ἄλλου μεταγενεστέρου τῆς τέκνου τοῦ Βασιλ. Ἐλευθεροπνεύλου ἰδρύσαντος διώροφον μετὰ ἐπαρκoῦς ἐκτάσεως Δημοτικὸν σχολεῖον διὰ τὰ ἄρρενα τῆς Κοινότητος, ἡναγκάζετο νὰ συνεισφέρει καὶ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἀρχιγενείου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὰ δίδακτρα δὲν ἔπαυσαν ἐπιβαλλόμενα εἰς τὰς τροφίμους τοῦ Λιδασκαλείου τούτου καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς τροφίμους τοῦ προτύπου Δημοτικοῦ σχολείου, ἂν καὶ ἐλάχιστα ἐδαπανῶντο διὰ τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τοῦ προτύπου δημοτικοῦ καὶ τοῦ νηπιαγωγείου, διότι αἱ ἀπόφοιτοί του, διδασκάλισσαι καὶ νηπιαγωγοί, διὰ νὰ λάβωσιν τὸ πτυχίον αὐτῶν καὶ ἀποκτήσωσι δικαίωμα ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός των ἦσαν ὑποχρεώμεναι νὰ ἐργασθῶσιν ἐπὶ ἓν ἔτος δωρεάν (!) εἰς τὸ πρότυπον ὡς προανέφερον σχολεῖα τῶν Ἀρχιγενείων.

Ἀπὸ τοῦ 1901 τὸ Πατριαρχεῖον ἐνεργότερον ἐπεμβάν εἰς τὰ πράγματα τῶν Ἀρχιγενείων διεργύθησε τὰ κατὰ τὴν διοίκησιν αὐτῶν διὰ κανονισμοῦ, προσέθεσε δὲ εἰς τὰ διὰ τὰ Ἀρχιγένεια δαπανώμενα διάφορα κονδύλια καὶ μέρος τῶν εἰσπραξέων τοῦ ναϊδρίου τοῦ ἁγίου Θεράποντος ἐν Σιγκετζῇ Κων)πόλεως. Τῷ 1913 ἐκάλῃ ἡ Ν.Α. πλευρὰ ἡ χρησιμεύουσα ὡς διδακτήριον, τῷ δὲ 1915 ἀνηγέρθη δι' ἐράνων ὁμογενῶν Κων)πόλεως, κατ' ἄλλους δὲ δι' ἀποζημιώσεως ἐκ τῆς κατὰ τῆς πυρκαϊᾶς ἀσφαλείας. Ὅτε τῷ 1918 ἐγκατεστάθη ἐν Κων)πόλει ἡ Ἑλλήν. Ἀρμοστεία διὰ τοῦ παρ' αὐτῇ Ἐκπαιδ. Συμβούλου κ. Στυλιανοπούλου ἐπεχείρησε νὰ προσέλθῃ ἀρώγος εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο. Ἀλλὰ τῷ 1920—21 ἡ ἀνάγκη τῶν Ἀρχιγενείων προέκυψε καταφανῆς καὶ πατριαρχικὰ γράμματα καὶ διαφό-

φων ἀρχιερέων σχετιζομένων μετὰ τὰ Ἀρχιγένεια ἀπεστέλλοντο πρὸς τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει Πολιτ. Διοίκησιν Θράκης, δι' ὧν παρεκαλεῖτο αὕτη νὰ ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτῆς διοίκησιν τὸ ἴδρυμα, καθ' ὃ περιλαμβανόμενον πλέον εἰς τοὺς κόλπους τῆς μείζονος Ἑλλάδος.

Καὶ ὧντος, ἀφοῦ τὸ Πατριαρχεῖον ἐπανειλημμένως ἀνεφέρθη πρὸς τὴν Γεν. Διοίκησιν Θράκης ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἡ Γεν. Διοίκησις Θράκης ἀπέστειλεν εἰς Ἐπιβάτας περὶ τὰ μέσα Σεβρίου 1921 τὸν Γενικὸν Ἐπιθεωρητὴν μέσης ἐκπαιδεύσεως κ. Β. Νικολαΐδην, ὅστις καὶ παρέλαβε παρὰ τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἐξουσιοδοτηθέντος πατριαρχικοῦ ἀντιπροσώπου τὰ Ἀρχιγένεια καθιδρύματα μετὰ πάντων τῶν παραρτημάτων αὐτῶν καὶ τὰ Ἑλένεια. Πρῶτος ἐκπαιδευτικὸς λειτουργὸς τοποθετηθεὶς ὑπὸ τῆς Γεν. Διοικήσεως Θράκης ἐστάλη ὁ ὑποφαινόμενος μετατεθεὶς ἐκ τοῦ Γυμνασίου 40 Ἐκκλησιῶν, ὅπερ διηύθηνα τῷ 1920—21 καὶ ὅστις διεργάσθη τὸ Ἐκπαιδευτήριον τοῦτο εἰς 6 τάξεις Προτύπου δημοτικοῦ, 3 τάξεις Ἀνωτέρου Παρθεναγωγείου καὶ 3 Διδασκαλείου, κατὰ τὸν τύπον τοῦ Ἀρσαλείου.

Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται γινόμεναι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰσχυόντων ἐν τῷ Κράτει ἐκπαιδευτικῶν νόμων ἐγένοντο ἀποδεχταὶ ὑπὸ τῆς Γεν. Διοικήσεως Θράκης. Οὕτω τὸ ἐκπαιδευτήριον ἐπανεῖρε τὸν κανονικὸν αὐτοῦ δρόμον καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀπὸ τοῦ 1873 διακοπείσαν αὐτοῦ κανονικὴν τροχίαν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου ἱδρυτοῦ τῆς. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου τὸ προσωπικὸν τοῦ Διδασκαλείου ἦτο συμπληρωμένον ἡ δὲ ἀπρόσκοπτος λειτουργία αὐτοῦ ἀξιοζήλευτος.

Ἀλλὰ βάσκανος μοῖρα, ὥς ἠδίκησε μεγάλην καὶ πρωτάκουστον ἀδικίαν σύμπαν τὸ Ἑλληνικόν, οὕτω καὶ τὰ Ἀρχιγένεια, αἵτινα μετακομισθέντα εἰς Παλαιὰν Ὁρεστιάδα συνεχωνεύθησαν τῷ 22 - 23 μετὰ τοῦ Ζαπτείου Ἀδριπόλεως καὶ ἐλειτούργησαν αὐτόθι. Ὅτε δὲ τῷ 23 παρεδώσαμεν καὶ τὴν Παλ. Ὁρεστιάδα εἰς τοὺς Τούρκους εἰσηγήσει τοῦ τότε Διευθυντοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως παρὰ τῇ Γεν. Διοικήσει Θράκης κ. Ἰω. Τέντε, ἐπιθυμοῦντος ζωνηῶς νὰ μὴ σβεσθῇ ἡ ὠραία πνοὴ δύο σπουδαίων Ἐκπαιδευτηρίων, τὰ ὅποια ἀπετέλουν ἄλλοτε δύο σπουδαίας ἐκπολιτιστικὰς καὶ ἐκπαιδευτικὰς δάδας τῆς Θράκης τρανὰ δὲ τεκμήρια τῆς προσωπικῆς γεναιοδωρίας δύο σπουδαίων τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ τέκνων, ἀπεφάσισεν ἡ Γεν. Διοίκησις νὰ τὰ μετακομίσῃ εἰς Ἀλεξανδρούπολιν καὶ συνεχίσωσι τὸν βίον αὐτῶν ὡς Διδασκαλεῖον Θράκης.

Τῷ 1924 διὰ τοῦ 3182 Νόμου μετετράπη εἰς ἐξατάξιον Διδασκαλεῖον καὶ ὡς τοιοῦτον λειτουργεῖ σήμερον ἐνταῦθα. Διὰ τοῦτο νὰ μὴ διατηρήσῃ τὸ Ἐκπαιδευτήριον τοῦτο οὔτε τὴν μίαν οὔτε τὴν ἄλλην τῶν δύο αὐτοῦ ὀνομασιῶν; Ποῦ εἶναι οἱ κόποι καὶ αἱ φιλογενεῖς καὶ ἀνθρωπιστικαὶ καὶ πατριωτικαὶ προσπάθειαι τοῦ Ἀρχιγένους καὶ τοῦ Ζάππα;

Ἡ τοιαύτη ἐκ μέρους τοῦ Ἐπισήμου Κράτους παράλειψις τῆς διαιωνίσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀρχιγένους, τοῦλάχιστον ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ ἐνταῦθα Διδασκαλείου, κατὰ τὴν γνώμην μου ἐνέχει πλὴν τῆς ἀγνωμοσύνης εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἀρχιγένους καὶ ὀλικὴν ζημίαν. Διότι τὰ διάφορα διὰ τὸ Ἀρχιγένειον Ἐκπαιδευτήριον κατατεθειμένα ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς δωρητοῦ χρηματικά ποσὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ Κράτους ὡς ἐπισήμου διαδόχου τῶν ἐκπαιδευτηρίων τούτων, διὰ τὸν ἀπλούσιαιον λόγον ὅτι τὸ Διδασκαλεῖον τοῦτο δὲν ἐτήρησε τὴν προτέραν αὐτοῦ ὀνομασίαν.

Ἐὰν τὸ ἐν Ἀλεξ(ᾶ)πόλει Διδασκαλεῖον διὰ τῆς διατηρήσεως τοῦ τίτλου του ὡς Ἀρχιγενείου διετήρει τὰ δικαιώματά του ὡς νομικὸν πρόσωπον θὰ ἐδικαιούτο :

1) Εἰς τὴν νομὴν τῶν τόκων τῶν διαφορῶν ἀπομεινόντων ἐν τῇ Ἐθν. Τραπεζῇ ἐπ' ὀνόματί του τίτλων καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν κυριότητος.

2) Θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποζημιωθῇ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἀνταλλαγῆς διὰ τὰ ἐγκαταλειφθέντα ἀκίνητα αὐτοῦ ἐν Ἐπιβάταις ἀγροῦς καὶ κτίρια 5,000,000 σημερινῶν δραχμῶν.

Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι μέλημα ἄλλων, τῶν ἀρμοδίων.

Ἡμεῖς τὸ γόνυ κλίνοντες εὐλαβῶς πρὸς τοῦ μεγάλου τῆς Θράκης τέκνου Σαράντη Ἀρχιγένους ἅς εὐχηθῶμεν κατὰ τὰς χειμαζούσας σήμερον τὸ Ἑλληνικὸν πονηρὰς ἡμέρας τῆς συγχρότου ἐποχῆς μας ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ μὴ παύσωσιν οἱ μεγάλοι δωρηταὶ ἐμφανιζόμενοι ὡς σωτήρες τοῦ δεινοπαθοῦντος γένους, ν' ἀνταποκριθῶμεν δ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡμεῖς εἰς τοὺς μεγάλους σκοποὺς τῶν προσπαθειῶν των καὶ συνεχίσωμεν τὸ μεγαλσιῶδες ἔργον τοῦ ὁποίου τόσον στερορὰ ἔθεσε τὰ θεμέλια ἢ περὶ τὸν Ἀρχιγένει μεγάλωνυμος χορεία τῶν μεγάλων τοῦ Ἑλληνισμοῦ Εὐεργετῶν.

Ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀρχιγενεῶν Ἐκπαιδευτηρίων ἐν τῇ Ἐθνικῇ
Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος (Γραμματεία ἀριθ. 79508) εὑρίσκον-
ται κατατεθειμένα μέχρι τῆς 4 Ἰουν. 1922 τὰ ἑξῆς ποσά:

Τίτλος	Ἀξία μονάδος	Συνολ. ἄξια εἰς δραχμὰς	Τόκοι	Ἐτησία Πρόσοδος
α) Εἰς κατάθεσιν ἐπὶ προ- θεσμίᾳ. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 15237 ἐντόκου διαρκοῦς ὁμολογίας. Ὁφειλόμενοι τόκοι.		370.9 1481.20		
β) Ἐν τῷ Ταμείῳ τίτλων πρὸς φύλαξιν. 1 Λαχειοφόρος ὁμολογία δανείου 60.000.000 3 $\frac{0}{10}$ Ἐθν. Τραπεζῆς.	400	400	3 $\frac{0}{10}$	13
7 Λαχειοφόροι ὁμολογίαι Ἐθν. Τραπεζῆς 30.000.000 1921 2 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$.	100	700	2 $\frac{1}{2}$	17. 5
6 Ὁμολογίαι Σιδηροδρό- μων Ἀνατολ. Ρωμυλίας.	Λίραι Ὁθωμ. 12 $\frac{1}{2}$	3593.75		
14 Ὁμολογίαι Ἡνωποιη- μένου Αἰγυπτ. χρέους.	80	25760		728.80
309 Ὁμολογ. Ἡνωποιημ. Ὁθωμανικοῦ χρέους.	150	1.066.050		
γ) Ἐξ εἰσπράξεως τοῦ Ταμείου τίτλων εἰς πίστωσίν των τῶν 1—9—921.		65—15		